

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՈՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՐԱՐԱՆԻ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՈՆԻԱՅ ՈՒՐԲԱԹ 24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 1852

ԹԻՒ 427

ԶՄԻՌՈՆԻԱՅ, 24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ

Հետեւեալ պատուական յօդուածը մեր յարգոյ և արհեստական բարեկամներէն մէկը յայտարարեալ է մեզ ի Վոտանդնուպօլսոյ, խնդրելով որ հրատարակեմք զայն Արշալոյս միջոցաւ:

Ինչպէս խորհրդածո-թիւնք և պարզ հեղեանք՝
Երբեք մեր ժամանակի պարագաներ
Բառերուն վրայոք:

Մենք ցայսօր այլևսյն տեսարաններ հրատարակուեցան Միջինարեանց խնդրոյն վրայ: (Երբեք իրենք իրենց չէրը լինուցին խնդրելով արդարութեան պաշտպան կենալու համար: Հոգեւոր հոգեմեծական հայ եղբայրք լուսաւորելու մասը մինչև յիշատակուեցան խնդրոյն իրենց հայտնուն Միջինարեան բարեկամները, ումից յերախտադիտութենէ յորդորեալ, և այլք ի նախապաշարմանց, ինչուան որ ժամանակի պարագաներէն արհեստական երկու հակառակորդ կողմերն ալ արհեստական հակառակորդ կողմերն ալ արհեստական և զՄիջինարեան կամայ և ակամայ դուրս տալ իրենց մասց գաղտնիքը տպագրութեան միջոցով:

Դպրութեան որ այժմ գերագոյն դատաւոր կը ճանչցուի, խոհեմութեան կարօտ է իւր որոշումը տալու համար, վստահել եկեղեցականաց վրայ ըրած ուղիւ կամ ծուռ դատաստանէն կախում ունի բաժարականացէս իւր երջանիկ կամ քաղաքական:

Ընդ՝ բանի որ եկեղեցականք իրենց վեճը ժողովրդեան կառավարիչն այլևսյն տեսարաններով, ժողովուրդը կը պարտաւորի անոնց մէջի վստահութեան փաստերը իրարու հետ բարդատեւ, որով ճշմարտութեան նշանը տեսնէ: Իսկ ինքիւրը աստուածաբանական է ու ժողովուրդը իրաւամբ կրնայ ըսել, թէ ինքը այս բարձր գիտութեան ձեւերը չգիտէր: Այս մասին պէտք է շնորհակալ ըլլալ հաստատարող երկու հակառակորդ կողմանց ևս, որ աշխատասիրութեամբ բանը անանկ գիւրացուցին, որ ոչ միայն հասարակ արուեստաւոր, հազար թիւով ան ուսանողներն անգամ քաջ կրնան հասկնալ այս տեսարաններուն լեզուն, վստահել բուն այս ետքներուն խօսակցութեան հասարակ լեզուն է: Թէ չես ձանձրանար, կարգա հետեւեալ անականները զոր

Միջինարեանց պաշտպան կեցող հեղինակը իւր հայերէն Վեհեակի տպած տեսարանին մէջ քաղելով՝ յառաջ կը բերէ:

(ԼՂ102) «Վեհեակ ի զատ անանու նկանց աս գրքը՝ ուսմանը բարոյացն ու սրբութեան ցանկութեամբ հոգեւոր, բարոյութեան, հեղեւթիւնը բաւական սրբութեան օրինակ առին Միջինարեանք: Երբեք, այսուհետեւ իրենք ալ պարտական են «Ինչ գիշերի պարագաներ» ի գործ դնելու: անոնց, այսինքն է կրօնաւոր բանաստեղծ Վր. տուճոյ, և արքայից և արքայիսկոպոսայ՝ և ոչ մէկ անգամ իրենց աստիճանին ու պատուին ահա ինչ տալիս: Հերձուածող, հերձուածող, սուտ, զրուց, խաբէբայ, նենգաւոր, խորամանկ, կեղծաւոր, գայլ քառնադէտ, անորէն, անգղամ, մատիչ, հալածիչ, ստերգումն, ամբարտաւան, անխիղճ զարտաւոր զորիչ բահա՝ նանեւր՝ զիրենք բարձրացնելու համար, տգէտ, անմիտ, անպիտան, անձնապարծ, խենչ, շաղ, փաղի, լիբ անեղիս, ունեցող անասուն, ապերախտ, զոտար, դատարկապարտ, սրկալ, դատարկաշրջիկ, խաւարար, որոմն սցան, բոռ, շոգ մոգ, բամբաստող, աւաւալեւրիս, և առաւ պեղնեւր զգողող տները, պատառաբանող հաց կտակ, գարշել աղտեղագործ, գայլակալ, թիւն ժողովուրդ, և այլն: Եւ այս ամէնը իր ըստին կէտէ՝ այսինքն (խոսքիւն պարտաւոր գրքին ըստին նայելով) (ԼՂ 36), հիմաւորան բարակ բաղաբանութեան կակուղ բառերն են եղբայր...»

Ինչից օրինակ առնելով՝ գոյեցողք բեմ կը լուսնայ Միջինարեանց պաշտպան հայտնու հեղինակը ընդ՝ եթէ այս անվայել նախատական խօսքերը մէկիկ նետերը ու բուն բանը բնենք, ինչ կը տեսնենք երկու գրք մէջ, միմիայն այս թէ գոյեցողք երբեք կը լինի որ ինչպէս նկատու ուղղութեամբ սուրբ եկեղեցւոյ հպատակ շայրը՝ հերձուածող են և պէտք չէ անոնց հետ հաղորդիլ ի հոգեւոր ու Վեհեակիցինքն հերձուածողութեան համար հոգեւոր կը զարգացարտեն՝ ըսելով որ ժամանակի պարագաներէն բանի պարագանք իրենց անձնական շահուն համար երբեք թշնամի կը ձեւանան

անոնց ու երբեք մի բարեկամ: Իսկ Վեհեակիցի կը զարգեն, թէ իրենք միշտ զուգոր են, որ շայրը հերձուածող են ու երբեք ժամանակի պարագաներէն բանի պարագանք չեն իրենց շահուն համար: Վերջի ընթերցող, հիմա ալ երկու խնդիրներուն տարբերութիւնը երբեք չեն իմանք, ու մեր ընկեր խորհրդածոն իր միայն այս փոքր բառին վրայ է, որուն նշանակութիւնը խնդրելու կը լինի ու կը փնտրեն անտեղի վեճերուն պատճառը: Ինչու զուր տեղը շատուեանք զՄիջինարեան կը զարգեն բանին թէ երբեք կը հաղորդին ընդ հերձուածող և երբեք կը բարձրան: Ոչ ապաքէն երբեք միայն ինքն 20 տարիէ առաջ ծնած մեր համադրի եղբայրք ամէն ալ շայտապանեցող առաքելական ուղղութեամբ սուրբ եկեղեցւոյ սրբիք են հաղորդութեամբ ի հոգեւոր: Եթէ այս խնդրանք է, ուրեք ամէն ալ կամայ թէ տկամայ յանցաւոր են ու մեղաց տակ, ուստի իրենց արուած մկրտութիւնն ու գրքը հերձուածողական է, ուրեք անվաւեր, և թէ անվաւեր է, պէտք է իրենց վրայ կրկին կատարելայն խորհուրդները ըստ օրինի (հոգեւոր): Երբ միմիայն այս պատառ խանդ կուտան գոյեցողք Միջինարեան փոքր պէտք իրենց ժողովուրդեանը, թէ երբեք, ժամանակի պարագաներէն բանի պարագանք թէ պէտք այս սուրբ խորհուրդները շայրը եկեղեցիէն կը լինի ունեւէն, զիցին ոտք կոխել անգամ: Դպրութեան տխմար մասը այս անտեղի զույցը կը լինի, ու քանի որ ու շայր միայն իւր կը կենան, մենք օրինակով մը պատասխանենք: Կը հարցնենք թէ բուն շայր միայն մէջ ծնեալ և մկրտեալ կամ զուրկ մը մահուան մօտենայ ու այս աղօթքը ընէ՝ «Տէր իմ գահաւոր որ ի ծնեալ ենք աւագանին հոգեւորական եկեղեցւոյ սրբի եմ ծնած և այժմ նոյն եկեղեցւոյ մէջ հագիս քեզ կաւանդեմ»: Եթէ մը շայր աղօթքը ըրած կը լինի, ոչ արդ մեր համադրի հոգեւորական անուանեալ եղբայրք ի խղճէ մասց այս աղօթքը կրնան ընել՝ քանի որ ի ծնեալ որդիք են շայր ուղղափառ սուրբ եկեղեցւոյ: Եւ եթէ այս վնաս մը չէ, այլ ժամանակի պարագաներէն բանի պարագանք երբեք միայն կը լինի և այժմ այսպէս կը պատասխանենք, բարեւ, ուրեք երբեք ամէն

ՔԱՂԱՔԱՐԱՆԻ

ՊԱՏԱՌԻՈՒՆ ՀԵՐԵՎԱՆԻ ՍՏԱՆԻՍԼԱՎՈՒԹԵԱՆ

ԲԼԵՕՆԵՐ ԿԵԼԼՈՒԹԵՆ

(Հարուստութիւն և վերջ առաջին յօդուածըն) (1)

Եսանկ այս իրաւաբանութեան մէջ, ստերգումները հարկաւ ճշմարտութեան կը լինի երբեք զուր պարտեալը կրնային յանցաւոր ընել, ու հարկաւ տուտ մը երբեք զան կրնային ազատել:

Հերձուածողութեանը բանտարկելոյն յանցանքը ու վիստակութեան անունը իրեն չգրուցելէն ետեւ, նաեւ հարցափորձութեանց փաստերը, նոյն իրաւամբ, իրմէ կը պահէր: Իստատաստական բնութեանց և ոչ մէկ վայրկեան մէջ խնդր պատժաւորը չէր կրնար ձանաթել թէ ինչ տեսակ ամբաստանութեամբ կը պատասխարտեն զինքը:

Եւ և, կը լինէր հերձուածողութեան կանոնադրերը, թէ աստուածաբաններուն, իրաւագէտ, ներուն ու դատաստանագէտներուն հասարակ փորձաքննութեանը համեմատ, ինչպէս որ բնական ու բաղաբան օրինաց մէջ կը տեսնուի, դատարարները պէտք է որ ամբաստա-

«նութեանց մէկ օրինակը կամ պատճէնը յանձնեն ամբաստանելոյ, որպէսզի ժամանակ ունենան իրենց անմեղութիւնը ապացուցանելու: Եւ և, երբեք հարկ կը լինայ՝ յանցաւոր սեպուած մարդը իրենց զէմ եղած ամբաստանութեանը ներքէն հարցաքննել, այնքան չը ճշմարտութեամբ դատարանութեան մօտեւոր է, որպէսզի ամէն պարագաները վարպետութեամբ մը պատրուակեալ ըլլան»:

Ուրեք, անհա ինչ կերպով հերձուածողութեանը ճարտարութեամբ մը պարագաները թէ կը պատրուակէր: Եւ աստուածային ըստ հաճոյց շտկած գաղտնի դատարանութեան մը կը հարցաքննէր, որուն մէջ խառնիխառն գրուած թիւեր բարտրանքներ կը մտնէր տարօրինակ դատախազութիւնը: Հատ անգամ կը պատահէր, որ բանտարկեալը զայրացած՝ զարհուրանալով կը լինէր անարժան ամբաստանութեանները և ուրիշ յանցանք վրայ բերանը կը պնդէր: Ու անոնք հերքելու մաս ցածին պէս, հերձուածողութեանը զանոնք լուրջ այն խոստովանածի տեղ կը համարէր: Մոռացութիւնը իրեն համար խոստովանութեան մըն էր:

Եւ կերպով ամբաստանեալը աչքերը կապած՝ մթութեան մէջ անեղից թշնամիներու հետ կը մտնէր, որոնք իրեն գարնելու համար ամէն կողմիկէն կը խնայեցէն: Իր տանջանք անմեղ ջանալի կարգը կը խնայէր գերեզմանի պէս լռիկ բանտի մը մէջ, ուր ժամեր և ժամեր, շաբաթներ ու շաբաթներ կ'անցանէր միմիայն իր մտաւորութեանը ու իր տառապանքը միայն ընկեր ունենալով: Եւ խաւար տեղէն իրեն բանտին պէս ուրիշ գաղտնի տեսակի մը առջեւ կ'եղէր: Գաւառները գաւառները գոյցը լուսով, առեղծուածով մը իրեն հարցանելը կը լինէր, ու հարցմունքը լուսնային լինէր ետեւ, որ արձեալ զան իրեն առանձնուէ մէջ կը լինէր, ետք նորէն կը խնայէր, ստատուութեաններով կը խօսէր, ու անորոշաբար գաղտնիք գաղտնիք պարտեցնելու կուտար զան:

Եստու ամենայնիւ հերձուածողութեանը խորին խորամանկութեան բարեպաշտ յաջողութեամբ, միշտ չէր կրնար ամբաստանեալ մը իրեն բերնել և լուս խոստովանութեաններով զինք յանցաւորութեան հանելու: Եւ անոնք հերձուածողութեան խոստովանութեան մը օգնութեան կը խնայէր այն է շարժարտեք ըրած մին իրաւութիւնը: Ինչպէս այնուհետեւ տանջանք կը մտնէր զան:

(1) Տես իրաւագրք 425 և 426 թիւերը:

յայտ կերպիւ նշանակուած էին կայսերական երկու հրամանագրոց մէջ: Առաջին հրամանագիրը՝ յունիսի 10էն է ըստ նոր տուժարի, որուն մէջ յատկապէս գրուած է թէ փոխ առնուելու դըրամաց գումարը 30 միլիոն ֆրանք ըլլայ պիտի, տարին հարիւրին 6 շահով, 1 վարձով (բրիմ) և հարիւրին 2 իրաւունք հասից (բոմիսոն) տալով: Իսկ յիշեալ դրամաց հատուցումը չորս տարուան մէջ վեց ամսէ վեց ամիս հաւասար մասամբ պիտի ըլլայ, ու Լեզիպոսի և Գանուբի իշխանութեանց հարկերէն պիտի վճարուի:

«Փոխառութիւնը այս պայմանօք և պայստի կարծ ժամանակի համար չկրնայ լի գործ գրուիլ, երկրորդ հրամանագիրը մը ևս երեւ օգոստոսի վերջերը, որուն մէջ գրուած է թէ փոխ առնուելու դրամը 40 միլիոն ֆրանք ըլլայ պիտի, հարիւրին 6 շահով, 1 վարձով, հարիւրին 2 հասից իրաւամբ, և վճարելի Լեզիպոսի տարեկան հարկէն (վերկի) ի միջոցի 10 ամաց:

«Յայտնի է նաև հասարակութեւն թէ փոխառութիւնը, որ կայսերական կառավարութեան երաշխաւորութեամբ ի հաշիւ Կոստանդնուպօլսոյ դրամանոցին կարգադրեցաւ ի Փարիզ սեպտեմբերի 7ին ըստ նոր տուժարի, այս պայմանօք չեղաւ, այլ 50 միլիոն ֆրանք փոխ առնուելու հարուրին 6 շահով, 1 վարձով, և հարուրին 2 իրաւամբ հասից: այլև պարտաւորահանները վիճակահանութեամբ վեց ամսէ վեց ամիս, ի միջոցի 23 ամաց պիտի վճարուէին:

«Այս փոխառութեան պայմանները համաձայն չըլլալով ոչ յունիսի 10ին եւս՝ կայսերական հրամանագրոյն և ոչ օգոստոսի վերջերը ելած հրովարտական փոխ առնուած ստակին գումարոյն և պայմանաժամանակ նկատմամբ, որոնք Բարձրագոյն Վրան դիտարորութեան երկու գլխաւոր նպատակներն էին, կայսերական կառավարութիւնը առանց բաղադրական մտածութեան ստուերը անգամ մտքէն անցնելու, և պարզապէս իւր գրաւական օգտիցը վրայ միայն հոգ տանելով, պարտաւորեցաւ զփութեցանել սեպտեմբերի 7ին եղած փոխառութեան պայմանագիրը:

«Այս ըստորում ի հաշիւ յիշեալ փոխառութեան 11 միլիոն ֆրանք արդէն առնուած էր, կայսերական կառավարութիւնը փութացաւ ան միջապէս հարկաւոր միջոցները ի գործ դնել այս 11 միլիոն ֆրանքը ետ դարձնելու, և Կոստանդնուպօլսոյ դրամանոցին յարգը և գոյութիւնը անվնաս պահելու: որ խիստ հարկաւոր է թուրքաստանի առևտրական գործողութեանցը:

«Այս փափուկ և անակնկալ կացութեանը մէջ իսկոյն ազգային ստորագրութիւն մը բացուեցաւ ուրտեղ տէրութեան պաշտօնեաները, գլխաւոր

նախարարները, գործակալները, Բարձրագոյն Վրան հպատակ սերանաւորները և այլն՝ մեծամեծ գումարի համար ստորագրուեցան: Այս ստորագրութիւնը կը շարունակուի և այնպիսի վախճան կատարեալապէս պիտի լեցնէ: Այս կողմանէ կայսերական կառավարութիւնը ամէն ջանքը ի գործ դնէ պիտի որպէսզի Իանէի ամէն ջանքը հարկին գումարները նահանգներէն օր յօր աջ գան որ 150 միլիոն դրէ իր հասնի: որուն վրայ յաւելցնելով Լեզիպոսի հարկը և Բարձրագոյն Վրան ուրիշ այս օրինակ միջոցները՝ այնպիսի մեծ գումար մը կը կարգուի որ ամէն հարկաւորութեց դէմ կրնայ դնել:

«Այս սկիզբը՝ պատերազմի պաշտօնեայ Սէ. Հէմմէտ փաշան, արտաքին գործոց պաշտօնեայ Դուատ Էֆէնտին, եկամտից պաշտօնեայ Ա. Թար պէյը, և փողերանոցին տեսուչ Է. Էֆէր պէյը գումարուեցան ի սրահն փողերանոցին, ուր հրաւիրմամբ ներկայ գտնուեցան նաև պարտաւոր լաք Է. Էն և Սանդուքի Պալթաճին, որ Կոստանդնուպօլսոյ դրամանոցին կառավարիչներն էն, նմանապէս հետեւեալ փաշառականները և սերանաւորները, այսինքն պարտաւոր Ս. Գաման, Թ. Է. Կոստոյ Պալթաճի, Լ. Գլորի, Գ. Ս. Հանսըն, Գ. Ի. Կ. Գ. Գլորի, որոց ծանօթութիւն տրուեցաւ յիշեալ գործոյն կացութեանը վրայօք: Այս սերանաւորները և փաշառականները ուրախ սրտիւ խմացան որ Բարձրագոյն Վրան պարտաւոր միջոցները բաւական էն՝ ի հաշիւ փոխառութեան առնուած 11 միլիոն ֆրանքը հատուցանելու, Կոստանդնուպօլսոյ դրամանոցին Լեւոպա ունեցած պարտքը վճարելու, և միանգամայն այս կարևոր և անհրաժեշտ հիմնադրութիւնը հաստատուն պահելու: որուն տրուելու համար՝ 50 միլիոն դրէ պարտաւոր է արդէն: Այս յայտարարութեանէն և այս օրինակ հաստատուն ապահովութեան և այս օրինակ զատուաւոր փաշառականները և սերանաւորները, խոստացան մտերմաբար գործակից ըլլալ Բարձրագոյն Վրան դիտմանցը, որ ուրիշ նպատակ չունի, բայց միայն հասարակութեան և փաշառականութեան օգուտը:

«Այլ իստեղծ, յայտնի կրտսնուի թէ կառավարութիւնը այս գործոյն մէջ կուզէ ընել և պիտի ընէ ինչ որ իւր յարգը և բարեմտութիւնը կը պահանջեն»:

Գամանկոսի նահանգին մէջ Հաւուրան վիճակին բնակիչ Տիւրքները ժամանակէ մը ի վեր իրենց աւագակութեամբը խիստ անհանգիստ ընելով նոյն նահանգին խաղաղասէր ժողովուրդը, նմանապէս դէմ դնելով նոր բարեկարգութեան

(Թանգիմաթ) անօրէնութեանցը, որով իւրաքանչիւր բաղադր կը պարտաւորի իւր ժողովրդեան թուոյն համեմատ, զինուոր մատակարարել, կայսերական բանակին այս օրինաւոր պատճառաց համար կրնայ Բարձրագոյն Վրան պարտաւորեցաւ հրաման տալ անցեալները (Վարենց բաշահին ընդհանուր հրամանատար վսեմափայլ Սէ. Հէմմէտ փաշային, որ բաւական զորքով յիշեալ պատճառաց վրայ բարէ, և ի սկզբան աշխատի արիւնահեղութիւն չըլլալու համար, բաղադրութեան համալրու գանձը: Բայց եթէ բաղադրութիւնը ազդեցութիւն մը չընէ անոնց վրայ՝ յայնժամ խոստութիւնը և զինուոր զորութիւն ի գործ դնէ: Սինգե ցայտօր վսեմափայլ Սէ. Հէմմէտ փաշային ըրած բարեկամական առաջարկութիւնները տալիս յոյսով վախճան մը չունեցան, սակայն դուցէ յետ այսորիկ այս լեռնական մարտիւ ժողովուրդը իրենց սրբազան պարտաւորութիւնը ճանաչելով, փութան կատարել հնազանդութիւնը ցընելու կայսերական հրամանին, որուն նպատակը ուրիշ բան չէ, բայց միայն հասարակութեան անգործութիւնը և ապահովութիւնը:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, 21 Հոկտեմբերի:

Բաղադրականութիւնը իւր սովորական հանգարտութեանը մէջ կը գտնուի: և Բարձրագոյն Վրան ներքին բարեկարգութեան և տէրութեան յուսալուծութեան վերաբերեալ խնդրոց վրայօք զբաղեալ է: Վրամական գործերը գրեթէ կարգի մտան, և կայսերական կառավարութիւնը թիւրակողեան ու Լըւեհեան անդրկողացի ընկերութեան վերջին շագենաւով 50 միլիոն դրէ արժողութեան պարտաւոր գրամ և փոխանակապիւր յուզարկեց յաւուր: Հետեւեալ շագենաւով՝ Կոստանդնուպօլսոյ դրամանոցին պարտուց մնացեալն ևս պիտի յուզարկուի յաւուր:

Կայսերական հրովարտական վսեմափայլ հաճի Հիւսամ Էֆէնտին, որ հասարակաց շնորհագործ տեսուչն էր, Կոստանդնուպօլսոյ մաքսատանց վերատեսուչ անուանեցաւ, փոխանակ Նէզայիրեան վսեմաշուք Սկրտիչ ամիրային:

— Բրաւ սիւյ զորաց բանակին ընդհանուր հրամանատար Վրանկէլ կոմսը, որ Վստանդնուքի դաշտին մէջ Ռուսիոյ բանակին զօրահանգէսին ներկայ գտնուելէն ետեւ Կոստանդնուպօլսէն անցաւ, մեծ յարգանքով և պատուով ընդունուեցաւ օսմանեան նախարարներէն, այլև օգոստափառ Սուլթանին ներկայացաւ, որ մեծ մարդասիրութիւն ցուցուց այս երևելի և բազմահմուտ զօրավարին: Վրանկէլ կոմսը՝ իւր երևելի ուղեկիցներովը ամսոյս 11ին մեկնեցաւ Պէրլին վերագաւառելու:

— Վսեմափայլ Պաշիքի կոմսը, որ Վաղդիոյ հասարակապետութեան Գահերէց իշխանին ազգականն է, յատուկ պաշտօնի մը ամսոյս 10ին հասաւ ի Կոստանդնուպօլսոյ Սպախօ անուն գաղղիացի պատերազմական շագենաւով որ Բարդանէլ գացած էր զինքը բերելու: Յիշեալ երևելի պաշտօնատարը ընկերութեամբ Վաղդիոյ դեսպան մօտիւ տը Վալալէթ մարքեզին, տէրութեան գլխաւոր պաշտօնատարաց այցելութեան դնաց, և ամսոյս 14ին վեհափառ կայսեր ներկայացաւ, որ բազում յարգանքով ընկալաւ զնա: Երտաքին գործոց տեսուչ վսեմափայլ Դուատ Էֆէնտին փառաւոր հաղկերից մը ըրաւ ի պատիւ Պաշիքի կոմսին:

— Երբունի վսեմապետ վսեմափայլ Տատեան Զօհանէս ամիրային ծաղկաթիթ գումարը ազնուունի Հոսիփի մէջ օրհորդը՝ ցաւալի հիւանդութենէ մը ետեւ, ամսոյս 14ին առ Եստուած փոխեցաւ ի հասակի գրեթէ 17 ամաց, սեպոյ և անմիջեմար տրտմութեան մէջ թողնելով իւր գործադրութեան բարեպաշտ ծնողքը և իւր բազմաթիւ ազգականները: Հանգուցելոյն յուզարկաւորութեան հանդէսը նոյն օրը բազում շքով և փառաւորութեամբ կատարեցաւ:

Ազգային երևելի բարերարի մը այս օրինակ կողմնութիւնը՝ ազգին ընդհանրութեանը վերա

կերպարանքը ձևացնողն է, որ բաղադրութեամբ կը հարցափորձէ ամբաստանեալը: Այս բաղադրաբար ու բարի մարդը հերետիկոսաբնիշն է:

Երկու անգամ մարդիկ պատժաւորը կը յափշտակեն, կը հանաքեցնեն, գետնէն կը վերցնեն ու տանջանարանին վրայ կը նետեն, մէջքը գաւազանին վրայ ու գլուխը վար կախուած: Անկէ ետք մարմնոյն ամէն մէկ անդամին բոլորովը փայտէ գործիք մը կապած՝ չուանով դարձուածք ներ կը նետեն:

Երբ որ այս ողորմելին գետնին վրայ խաչաձև պառկած է, անանկ կերպով մը որ մարմնոյն բոլոր ծանրութիւնը գաւազանին վրայ ու մէջքին միայն մէկ ունին վրայ կախուած է, հերետիկոսաբնիշն կը հրամայէ իրեն որ բերնուց սովորական հանգանակը զրուցէ, ու իր հոգին Սարիամ կուսին յանձնէ:

Արթընէն ետքը, դահիճ մը չուանով դարձուածք մը կը ընէ, և ուրիշ դահիճ մըն ալ պատժաւորին բերնին վրայ թըլծած լաթը կը տարածէ ու կամաց կամաց անոթին ջուրը անոր բերնին մէջ կը կրկնեցնէ:

Չուանը առաջին դարձուածքին՝ ողջ մնին մէջ մտնելով մերկ երակները կը ծննէ, ու պարանոցին մէջ կաթիլ ցուցած ջրին առաջին կաթիլը կուրծքը կը ցնցէ, որնոր կը ջնայ կենդանական օդ շնչելու բայց առ շունչ միշտ կը պահի իրեն: Ամէն մէկ նոր շնչառութեանը, լաթը պատժելոյն փողին

բերելով, պարտաւորութիւն կը համարուի մեզ այս սգալի առթիւ մէջ՝ համագործակցող երկուստեան վշտակցութեան յարգանքը հրապարակաւ մատուցանել յիշեալ բարեգութ ազգասէր Միլիւրային. որով հաւատարմութեամբ, թէ բոլոր ազգին զգացմանցը հաւատարիմ թարգմանը կը ըլլամք:

— Նիգղիոյ թագուհին պահպան զօրաց առաջին վաշտին հրամանատար՝ գնդապետ սըր Համիլթընը մէկ երկու շաբաթէ ի վեր Վոստան գնդապետի գտնուելով, զինուորական ձմեռանոցները և հիւանդանոցները պարտեցաւ և խիստ պատուաւոր ընդունելութիւն գտաւ կայսերական կառավարութեան: Սըր Համիլթընը հակտեմբերի 14ին մեկնեցաւ Լեզիստոս երթալու:

— Մանոյս 12ին կէս գիշերը մէկ ժամ անցած հրկիզութիւն մը պատահեցաւ ի Վալթիւ, 1 առինացոց սուրբ Պենտիկոստ եկեղեցւոյ մօտ, և գրեթէ ինը ժամ շարունակ տեղէնէն ետեւ, հազիւ թէ կարողեղան կրակը մարելու. որ արդէն 500էն աւելի տուն և խանութ այրած էր: Սըր Լիւարդոն և ուրիշ երեսի նախարարները իրենց ներկայութեամբ մեծապէս օգնեցին կրակին շուտով մարելուն:

— Սեփարդոյ Նեփթիս Կալթալի մարտանքով վերադարձաւ անուանեցաւ:

— Փարիզի նոր դեսպան վսեմափայլ Վէլի փաշան, ընկերութեամբ իւր գեղարուեստական պաշտօնատարաց, ամսոյս 19ին Սաֆիէ անուն Վաղըղի շահեաւով մեկնեցաւ իւր պաշտօնին երթալու:

Սուրբ Պապը, որ Նարմադայի Վրան յատուկ պաշտօնին մը Լեզիստոս գացած էր, իւր պաշտօնը յաջողութեամբ կատարելէն ետեւ, ամսոյս 17ին դարձաւ ի Պոլիս և անմիջապէս բարձրագոյն Սեփարդոյի պալատը գլխաց:

— Վսեմափայլ Վսեմ փաշային հրամանատարութեան ներքեւ եղած օսմանեան նաւատորմիւր հոկտեմբերի 16ին հասաւ ի Վոստան գնդապետի:

ՆՈՒՅՆ ԵՐԵՎԱՆԻ

ԱՅԳՂԱՆ. 10-22 Հոկտեմբերի. Տէրութեան տարեկան եկամուտը, որ ամսոյս 10ին ըստ նոր տոմարի վերջացաւ, ի պաշտօնէ հրատարակեցաւ. ինչոր տարուան եկամտից գումարը կը հասնի 49 միլիոն 765 հազար 417 լիւա սթերլինի. որ կընէ զիւ 5474 միլիոն 195-870, լիւան 110 զիւ հաշուելով:

— Վստուածաշունչ գրոց տարածուէ անգղիացի և օտարազգի ընկերութիւն, անցեալները կարեւոր ժողով մը ըրաւ ի Ռոտտը Վէլթ-Վրիէրս թաղը: Յիշեալ ընկերութեան արուած ծառայութեանը համեմատ, 1851ին վաճառուած կամ բաժնուած Վստուածաշունչ գումարը կը հասնի 1 միլիոն 154, 642 հատի: Միւս ընկերութիւն 1804ին հիմնադրեցաւ. և այն տարիէ ի վեր 128 լեզուաւ տպեալ, 25 միլիոն 402-309 հատ Վստուածաշունչ գիրք ծախուեց և երկրագնդոյս ամէն կողմը տարածուեց: Յիշեալ բարեպաշտական ընկերութեան անցեալ տարուան եկամուտը հետեւեալ մեծ գումարին հասեր է, այսինքն 108,450 լիւա սթերլինա, կամ 11 միլիոն 929,500 զուռուշ:

— Երէկ ատենադպիր Ռորտը սովորական արարողութիւն հրատարակեց, թէ Վարլամէնթը Նոյիմբերի 4ին ըստ նոր տոմարի պիտի բացուի:

— Կառավարութեւ պաշտօնէից (միլիտար) մէջ մասնակցող փոփոխութեան մը վաշտը խօսք կըրոյ և Վոյն օրագրոյն գրածին նայելով, կերելի թէ Վսեմափայլ Ռորտ Նեփթիսը պիտի հրաւիրուի անդամ ըլլալ պաշտօնէից ժողովոյն:

ԳԱՂԱՆ. Փարիզ, 10-22 Հոկտեմբերի. Ռուս Վարլամէնթը ամսոյս 16ին ըստ նոր տոմարի վերադարձաւ ի Փարիզ. ուր արտաքին կարգի փոփոխութիւն և պատուով ընտնուեցաւ: Նիւսմար բազմութիւն ժողովոյն ետեւ ընդունաւ Վոյնիւրից իշխանին, և մեծ ջերմեւորութեամբ ու խնդուքով ընդունեցին զիւ: Փարիզ ժողովոյնը զինքին կերպիւ զարդարուած էր. ամէն տեղ կայսերական պրուսակներ, այսինքն խորհրդաւոր նշաններ կրտսնուէին, և ժողովուրդը

զը շարունակ կապաղակէր, կեցցէ՛ Վոյն, կեցցէ՛ Վոյն: Երբ Վոյնը, Կառավարութեւ երեսի պաշտօնատարաց գլխաւորներէն ատենախօսութիւններ եղան, որոց ամէնը քիչ կամ շատ բացայայտ կերպիւ կը հրաւիրէին Վոյնիւրից իշխանը, որ կայսր օծուի: Սէն Վահանգիս աստիկան (բրէժէ) մօտիւ Վերթէն ատենախօսութիւն մը ըրաւ Վոյնիւրից իշխանին առջև, անոր Փարիզ մտած ժամանակը: Միւս խօսքին մէջ հետեւեալ յօդուածը կար.

«Վոյնը գրեթէ, Տէր իմ, ընդհանուր ժողովուրդէան ուխտիցը. քանզի Վոյնիւրից անոր ձայնիւ կը հրաւիրէ զիւ ի կատար հասցունել զպաշտօնը զոր յանձնեց ձեզ, ընդունելով զկայսերական թագը անժա՛հ հիմնադրին՝ ձեր հարստութեանը (տիւնսթի): Սոյն կայսր տիրապետող պիտի կրնա կատարել զնորոգումները որ հրապարակաւ ըրիք ի ինձ. Փարիզի ժողովուրդը պիտի օգնէ ձեզ ձեր մեծ աշխատուէցը մէջ, զոր կը կորսնցնէ ընել Վաղըղի երջանկուէրը համար: Եւ որպէս ի ձայն կայսեր, մեր հայրերը ոտք ելան հայրենիաց անկախութիւնը պաշտպանելու համար, նոյնպէս խաղաղասիրական աշխարհակալութեանց մէջ, ուր կրկնէք զՎաղըղիան, մեք ամէնքս ձեր զինուորները պիտի ըլլամք»:

Փարիզի Սեփարդոյ անուն պաշտօնական օրագիրը կը հրատարակէ թէ, ըստորում ժողովուրդը հրապարակական յայտարարութիւններ և ցոյցներ ըրաւ կայսերութիւն հաստատելու համար, ձերակոյտը հրաւիրեալ է որ Նոյեմբերի 4ին ըստ նոր տոմարի՝ գումարուի: Ստորի եթէ յիշեալ ժողովուրդը թէ պէտք է կառավարութեան կերպը փոխուի, յայնժամ ձերակոյտին որոշումը պիտի առաջարկուի Վաղըղիացի ժողովուրդէան, որ իւր հաւանութեամբ վաւերացնէ զայն:

— Վսեմ Վոյնը արտաքին իշխանը, որ քանի մը տարիէ վեր բանտարկուէր Վսեմափայլ Բերդը ի Վաղըղի, իւր ազատութիւնը ընկալաւ մօտեւ: Սէն Վոյնիւրից անոր փոխարէն Վարիզ գաւառը ժամանակը յիշեալ քաղաքը հանդիպեցաւ, և ինքը անձամբ շնորհեց անոր՝ իւր ազատութիւնը:

ՆՈՒՅՆ ԵՐԵՎԱՆԻ

ՉԲԱՆԻՍ, 24 Հոկտեմբերի.

Հալէպի վիճակին ընդհանուր կողմաւորիչ Սիւլեյման փաշան և օսմանեան արշակաւորացի սին ընդհանուր կողմաւորիչ Վոյնիւրից փաշան ամսոյս 15ին Սեփարդի անուն օսմանեան շոգեշարժ ֆէզիլթով հասան Վրիւր. ուր իրենց բարձր աստիճանին վերաբերեալ պատուով ընդունուեցան: Միւս երեսի պաշտօնատարներն երկու օր մեր քաղաքը մնալէն ետեւ, շարունակեցին իրենց ճանապարհորդութիւնը, իւրաքանչիւրը իւր պաշտօնին երթալու համար:

— Օւրշիւր թրիսպիւն օրագրոյն հոկտեմբերի 13-25 թերթին մէջ կը կարդամք:

«Պարիզ թագաւորին առաջին թարգման Վալթան Յօհաննէս աղան, որ քանի մը ժամանակէ ի վեր ի ինքնա, ի Վրկա և ի Պրուս կը բնակի, կը հաստատուի թէ յատուկ պաշտօնի մը եկած է. որ նորէն փորձառու հանրապրծներ տանի ի Պարսկաստան՝ յիշեալ երկրին հանքերը աշղիւնաւորելու համար»:

Սեփարդի Վալթանի երէկ օսմանեան շոգեւորութիւնը կայսերական իշխանի օգու փոխութեան պատճառաւ:

ՆՈՒՅՆ ԵՐԵՎԱՆԻ

ՉԲԱՆԻՍ, 24 Հոկտեմբերի.

Քաղաքիս առուտուրը հասարակօրէն յաջող վիճակի մէջ կը գտնուի. ամէն ապրանքները ընդհանրապէս քիչ կամ շատ կուգուին: Վսեմափայլ գլխաւոր փաշան զինքն ի ինքն ի Վրիւր 20 կողով աֆիսն ծախուեցաւ 94-95 զիւ չէքին, և այս գիներով շատերը չեն ուզեր վաճառել: Տորոնի արժէքը 260-292 զիւ է կեն

գինարը ըստ տեսակին. և այս գինով 2000 հակ չափ ծախուեցաւ: Սուսամբ 33-35 զուռուշ քիլին դիւրաւաճաւ է: Նիւսիս կուգուին միշտ. և 350 խուրձ վաճառեցաւ 12-15 զիւ օխան: Կեսարիոյ չքանուած բուրդին արժէքը 220-230 զուռուշ է կենդինարը: Փարսկաստը հանդարտութեան մէջ կը գտնուի: Տորոնի հոնուր անցեալ շաբթու 4 զուռուշի ծախուեցաւ օխան: Սեփարդի միշտ դիւրաւաճաւ է 915-930 զուռուշ կենդինարը: Վրիւրէն կը ծախուի 185 միլիոն 29 զուռուշ օխան ըստ տեսակին, Վրիւր բուրդը (չէնկէլի թիֆթիք) 27-29 զիւ կարճ չէքին, որ է 2 օխան: Վարին 9 զիւ 15 փորա ծախուեցաւ քիլին՝ նաւուն մէջ աւանդելու պայմանաւ: Միւսին Վալթիւ ըստած կարմիր շաւիղ, որ տան օր յառաջ 54-59 զիւ կը ծախուէր, թրիստէն հասած յաջող լոյց պատճառաւ շատ կուգուին և գիները 85-92ի ելաւ: Սիւլեյման չափը 230-259 զիւ հաղուափաւ է: Վարապուստի կարմիր շաւիղ 1165 միլիոն 125 զուռուշի ծախուեցաւ: Սիւլեյման շաւիղ եկած թղոյն գումարը 22,060 բեռնէն աւելի է. և այս շաբթու 905 միլիոն 150 զուռուշի ծախուեցաւ, ու կուգուին: Սեփարդ ըստած պատուական տեսակին արժէքը 180-220 զուռուշ է:

ՆՈՒՅՆ ԵՐԵՎԱՆԻ

Ռոտտը	110	հինգ շոգով:
Սարիքիւ	172	"
Թրիստ	374	"

ՆՈՒՅՆ ԵՐԵՎԱՆԻ

Տակերատիպ ըստած կերպիւ գտնուեց և շրջանակաւոր (չէրիլի) կենդանագիր կը ընեն, որուն նմանութիւնը երաշխաւորեալ է: Միւս կենդանագիրը մեծուէր համեմատ 50 զուռուշէն մինչև 200 զուռուշ արժէք ունի: Սիւլեյման փաշան յիշեալ պատկերահար պարոն Վէրին խանութը, որ Սուրբ Պաշտօնի փողոցը 67 թուահամարէն է. կամ Պաշտօնի փողոցը թիւ 20 տունը:

ՆՈՒՅՆ ԵՐԵՎԱՆԻ

Պարոն Վէր խանութպանը շնորհակալ ըլլալով իր փոխ հասարակութեանը, վստահաւորութեանը որով պատուեց զինքը հինգ տարիի չափ որ հաստատեալ է այս քաղաքս, կը փութայ ծախուեցան միանգամայն, թէ իւր առեւտրական հաստատութիւնը վերջացնելու որոշեալ ըլլալով, պիտի սկսի հրապարակական աճուրդով (մեզաթ) վաճառել իւր ազրանաց մէկ մեծ մասը, և յոտ կապէս երկաթեղենի վերաբերեալ քարակ բաներ, բանդակաւոր ու թիւներ, փոխադրութիւններ գիրքեր և այլն, և այլն: Միւս վաճառմանը պիտի ըլլան պարոն Վէրին մթերանոցը, (որ Վրաբանկայ թաղը Սուրբ Պաշտօնի փողոցը 67 թուահամարէն է) հոկտեմբերի 28ին երեքուրեք օրը՝ առաւօտեան 8 ժամէն ըստ եւրոպացոց՝ մինչև երեկոյեան չորրորդ ժամը, և պիտի շարունակուի հետեւեալ օրերը, բաց ի երկուշաբթի, հինգշաբթի և ուրբաթ օրերէն:

Սիւլեյման փաշան առաջ կը ցանկան պարոն Վէրին մթերանոցը այցելութեան երթալու. պիտի գտնեն այն տեղ խիստ չափաւոր գներով վաճառքներ:

ՆՈՒՅՆ ԵՐԵՎԱՆԻ

ԲԻՐՈՍՏԱՆԻԱՆ ԶԱՆԿԱՆՈՅ
Սիւլեյման փաշան արժանապատիւ Սիւլեյման փաշայի և ժափապրոնի Օ. Բոնապարտի:

Այս պատուական գրքին ընդարձակ և համառօտ, նմանապէս Հաւատարմութեամբ և Բրիտանացիական անուամբ նշան հեղինակէն աշխատարեւալ քրիստոնէական տեսութիւններ կը ծախուին իր փոխ Սեփարդի գրքոցը: Բարձրակ Հրահանգին գինը 14 զուռուշէ, Հաւատարմութեամբ 7 զուռուշ, իսկ Հաւատարմութեամբ և Բրիտանացիական գինը 5 զուռուշ է համար:

ՆՈՒՅՆ ԵՐԵՎԱՆԻ

Հրատարակել և տեղ քաղաքային Վոյնիւրից Վալթանի և Վալթանի Վալթանի: